

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

એસ. રામનાથન

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

ડિસેમ્બર ૭, ૨૦૦૦

[જી.બી. પટનાયક અને બી.એન. અગ્રવાલ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સર્વિસ લો:

ભારતનું સંવિધાન — અનુચ્છેદ ૩૨ — મેન્ડમસની રિટ (પરમાદેશ)
— યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા નિયમો અનુસાર કેડર સ્ટ્રેન્થની ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા
સમયસર કરવામાં નિષ્ફળતા — ઠેરવેલ કે, જ્યારે સમીક્ષા ન કરવા માટે કોઈ
કારણો આપવામાં આવ્યા ન હોય ત્યારે મેન્ડમસનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં —
રુલ ૪ — ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (કેડર) રૂલ્સ, ૧૯૫૪ — ઓલ ઇન્ડિયા
સર્વિસ એક્ટ, ૧૯૫૧.

અપીલકર્તાઓ સ્ટેટ પોલીસ સર્વિસના અધિકારીઓ છે, જેમને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન આપવામાં આવ્યું છે. કેન્દ્ર સરકારે, ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસ એક્ટ, ૧૯૫૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ, તમામ રાજ્ય સરકારો સાથે પરામર્શ કરીને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (કેડર) રૂલ્સ, ૧૯૫૪ (કેડર નિયમો) તૈયાર કર્યા હતા. કેડર નિયમોના રુલ ૪ અનુસાર, કેન્દ્ર સરકાર માટે દર ત્રણ વર્ષના અંતરાલમાં દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણનું પુનઃનિર્ધારણ કરવું ફરજિયાત છે. ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (એપોઈન્ટમેન્ટ બાય પ્રોમોશન) રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૫૫ હેઠળ પ્રમોશન માટે પસંદગી યાદીઓ તૈયાર કરવા માટે આ ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા જરૂરી છે. યોગ્ય સત્તાધિકારીએ ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા નિયમિતપણે હાથ ધરી ન હતી જેના પરિણામે અપીલકર્તાઓને સમયસર ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન મળ્યું ન હતું. ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા, જે ૧૯૮૭ માં બાકી હતી, તે ૧૯૮૮ માં શરૂ કરવામાં આવી હતી અને ૧૯૯૧ માં કેડર સ્ટ્રેન્થમાં વધારા સાથે પૂર્ણ થઈ હતી. અપીલકર્તાઓએ યોગ્ય સત્તાધિકારીની નિયમો અનુસાર સમયસર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા ન કરવાની નિષ્ક્રિયતાના આધારે મેન્ડમસ અને અપીલકર્તાઓને અગાઉની તારીખથી ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસના હોદ્દા પર પ્રમોશન માટે પુનઃવિચારણા કરવાના પરિણામી નિર્દેશોની માંગણી સાથે સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલમાં અપીલ કરી હતી. ટ્રિબ્યુનલે, હકીકતલક્ષી સ્થિતિનું વિશ્લેષણ કરીને, એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે કેડર નિયમો

અનુસાર કેડર સ્ટ્રેન્થના પુનઃનિર્ધારણ માટે કોઈ ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા થઈ નથી, પરંતુ, જો કે, અપીલકર્તાઓને કોઈ પ્રતિકૂળ અસર થઈ ન હોવાના કારણે મેન્ડમસ જારી કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેથી હાલની અપીલો.

અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે જ્યારે વૈધાનિક નિયમો અને વિનિયમો ચોક્કસ સમયગાળાની અંદર કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા માટે જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે સંબંધિત જોગવાઈઓનો અમલ કરવો અને કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા કરવી એ સત્તાધિકારીઓની ફરજ છે અને તેમ કરવામાં નિષ્ફળતા અપીલકર્તાઓને કોર્ટમાંથી મેન્ડમસ મેળવવા માટે હકદાર બનાવશે. અપીલકર્તાઓએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે સમયસર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા ન કરવા માટે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી કોઈ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી ન હતી.

સામાવાળાઓએ દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નિયમો અનુસાર સમયસર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા મેળવવા માટે મેન્ડમસ માંગતી કોઈ ચોક્કસ અરજ કરી ન હતી અને તેથી અપીલકર્તાઓને આટલા વર્ષો પછી આ બાબત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં જે સ્થાપિત પ્રશ્નોને અસ્તવ્યસ્ત કરી દેશે.

અપીલોનો નિકાલ કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧.૧. કેડર નિયમો પ્રકૃતિમાં વૈધાનિક છે, જે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસ એક્ટ, ૧૯૫૧ ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. રુલ ૪ ના સબ-રુલ (૨) ની ભાષા, તેના સુધારા પહેલાં જેવી હતી, તે પ્રકૃતિમાં અનિવાર્ય છે અને આમ તે જરૂરી બનાવે છે કે કેન્દ્ર સરકારે સંબંધિત રાજ્ય સરકાર સાથે પરામર્શ કરીને દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણની પુનઃતપાસ કરવી પડશે અને તેમાં તેને યોગ્ય જણાય તેવા ફેરફારો કરવા પડશે. તે સાચું છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કર્મચારીને કોર્ટ પાસે કોઈ મેન્ડમસ જારી કરાવવાની માંગ કરવાનો નિહિત અધિકાર આપતું નથી. પરંતુ તે નકારી શકાય નહીં કે જો જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન થયું હોય અને કેન્દ્ર સરકાર તરફથી એવી સંજોગો દર્શાવતી કોઈ સ્પષ્ટતા ન આવી હોય કે જેના હેઠળ આ કવાયત હાથ ધરી શકાઈ ન હોત, તો નારાજ પક્ષકાર કોર્ટનો આશરો લઈ શકે છે અને કોર્ટ કેસના સંજોગોને આધારે યોગ્ય નિર્દેશો જારી કરવા માટે પોતાના અધિકારક્ષેત્રની અંદર રહેશે. જ્યારે કેન્દ્ર સરકારને કેડર સ્ટ્રેન્થની તપાસ કરવા માટે ચોક્કસ સત્તા આપવામાં આવી છે, ત્યારે તે કાયદાની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવાની ફરજ સાથે જોડાયેલી છે અને તે બાબતમાં કોઈ પણ ઉદ્ધંધનને એવા હાઈપોથેસીસ (ધારણા) પર ઓછું કરી શકાય નહીં કે કોઈ કર્મચારીનો કોઈ નિહિત અધિકાર જોખમમાં મૂકાઈ રહ્યો નથી. જ્યારે નિયમો અને વિનિયમો ચોક્કસ સમયગાળામાં અમુક વસ્તુઓ કરવાની

જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે સામાન્ય રીતે તેનું પાલન કરવું જોઈએ અને જો કોઈ નિષ્ફળતા થઈ હોય, તો કોર્ટે તે ફરજના પાલન માટે દબાણ કરવું જોઈએ.
[જપ૭-ઈ-એચ; જપ base-એ, બી]

૧.૨. અપીલકર્તાઓ જો તેના માટે હકદાર હોય તો વહીવટી અરાજકતાની આશંકાના આધારે કોર્ટ માટે અપીલકર્તાઓને રાહત નકારવી યોગ્ય રહેશે નહીં. વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલતો વહીવટી અરાજકતા અથવા સ્થાપિત સ્થિતિને અસ્તવ્યસ્ત કરવાના પ્રશ્નની તપાસ કરી શકે છે, પરંતુ રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, કોર્ટ આશંકા સ્વીકારવામાં ન્યાયી ઠરતી નથી. કેસના રેકૉર્ડની તપાસ કરતાં, કેડર સ્ટ્રેન્થના ફેરફારના આધારે પ્રમોશનના કેસની પુનઃવિચારણા માટે જો કોઈ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તો કથિત વહીવટી અરાજકતા થવાની સંભાવના દર્શાવતી કોઈ અંશમાત્ર સામગ્રી મળતી નથી. [જપ૭-બી, સી, ડી]

૧.૩. ટ્રિબ્યુનલના વાદગ્રસ્ત હુકમો બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને યુનિયન ગવર્મેન્ટ અને સ્ટેટ ગવર્મેન્ટ્સને કેડરની પુનઃનિર્ધારિત સંખ્યાના આધારે સ્ટેટ કેડરના અધિકારીઓને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન આપવાના પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, તેને વર્ષ ૧૯૮૯ માં હોવાનું માનીને અને આવી પુનઃવિચારણા પર, જો કેડરમાં તેમને ઉપલબ્ધ

કવોટાના આધારે આઈ.પી.એસ. માં પ્રમોશન માટે કોઈ પણ અપીલકર્તાને રાહત મળવાપાત્ર હોય, તો તે તેમને આપવામાં આવી શકે છે. આ કવાયત છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર કરવામાં આવી શકે છે. [૪૬ ૦-જી-એચ]

સૈયદ ખાલિદ રિઝવી અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૩] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૫૭૫, પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

આર.આર.એસ. ચૌહાણ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૧૦૯; એસ.એલ. કૌલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા, મિનિસ્ટ્રી ઓફ ઇન્ફોર્મેશન એન્ડ પ્રોડક્ટાઈઝિંગ, નવી દિલ્હી અને અન્ય, [૧૯૮૯] સપ્લિ. ૧. એસ.સી.સી. ૧૪૭; આર.એસ. મિતલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૦; ટી.એન. એડમિનિસ્ટ્રેટિવ સર્વિસ ઓફિસર્સ એસોસિએશન અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી. ૭૨૮ અને દેવેન્દ્ર નારાયણ સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૧૧ એસ.સી.સી. ૩૪૨, અલગ પાડેલ.

રમેશ ચંદ શર્મા વિરુદ્ધ ઉધમ સિંહ કમલ અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૮ એસ.સી.સી. ૩૦૪, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

સિવિલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ૧૯૯૯ ની સિવિલ અપીલ અંક ૨૫ ૬૦.

ઓ.એ. અંક ૮૯૩/૧૯૯૨ માં સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ,
મદ્રાસના તારીખ ૦૫.૦૪.૧૯૯૫ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

સહિત

૧૯૯૯ ની સિવિલ અપીલ અંકો ૨૫ ૬૧-૬૫/૯૯ અને ૨૫ ૬૬/૯૯
અને ડબલ્યુ.પી. (સી) અંક ૩ ૬૬/૯૯.

હાજર રહેલા પક્ષકારો તરફે મુકુલ રોહતગી, એડિશનલ સોલિસિટર
જનરલ, પી.પી. રાવ, પી.એન. મિશ્રા, ડૉ. રાજીવ ધવન, સિનિયર એડવોકેટ્સ,
કે.વી. વિશ્વનાથન, અતુલ સિન્હા, કે.વી. વેંકટેશ્વર, કે.વી. વિજય કુમાર, ટી.
રાજા, ટી.સી. શર્મા, સુશ્રી સુષ્મા સૂરી, પી. પરમેશ્વરન, એસ.એન. તેરદોલ, એ.
મરિયારપુથમ, શ્રીમતી અરુણા માથુર, અનુરાગ માથુર, સુશીલ કુમાર જૈન,
એ.પી. ધમિજા અને સુશ્રી પ્રતિભા જૈન.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ પટનાયક દ્વારા આપવામાં આવેલ. ભારતનું

સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ દાખલ કરાયેલી આ અપીલો તેમજ રિટ અરજીમાં, વિચારણા માટે કાયદાનો એક સમાન પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે. અપીલકર્તાઓ સ્ટેટ પોલીસ સર્વિસના અધિકારીઓ છે, જેમને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન આપવામાં આવ્યું છે. આ બાબતોમાં તેમની એકમાત્ર ફરિયાદ એ છે કે ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા કરવામાં સક્ષમ સત્તાધિકારી તરફથી થયેલી નિષ્ક્રિયતા, શું અપીલકર્તાઓને કાયદા અનુસાર સમીક્ષા મેળવવા માટે કોર્ટમાંથી મેન્ડમસ મેળવવા અને અપીલકર્તાઓને અગાઉની તારીખથી ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસના હોદ્દા પર પ્રમોશન માટે પુનઃવિચારણા કરવાના પરિણામી નિર્દેશો મેળવવા માટે હકદાર બનાવે છે. ટ્રિબ્યુનલે વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં, જો કે તે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યું હતું કે વૈધાનિક જોગવાઈઓ અનુસાર કેડર સ્ટ્રેન્થના પુનઃનિર્ધારણ માટે ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા થઈ નથી, પરંતુ એવા તારણ પર મેન્ડમસ જારી કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો કે તેનાથી અપીલકર્તાઓને કોઈ પ્રતિકૂળ અસર થઈ નથી, અને તેથી અપીલકર્તાઓ કોર્ટમાંથી મેન્ડમસ જારી કરાવવા માટે હકદાર નથી.

કેન્દ્ર સરકારે, રાજ્ય સરકારો તેમજ યુનિયન પબ્લિક સર્વિસ કમિશન સાથે પરામર્શ કરીને, ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (રિફ્રુટમેન્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૪ (જે હવે પછી "રિફ્રુટમેન્ટ નિયમો" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના રુલ ૯ ના સબ-રુલ (૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને વિનિયમ બનાવ્યા અને વિનિયમોનો એક

સેટ જેને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (એપોઈન્ટમેન્ટ બાય પ્રોમોશન) રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૫૫ (જે હવે પછી "પ્રમોશન વિનિયમો" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) કહેવાય છે. કેન્દ્ર સરકારે ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસીસ એક્ટ, ૧૯૫૧ (જે હવે પછી "અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકારો સાથે પરામર્શ કરીને, નિયમોનો એક સેટ તૈયાર કર્યો જેને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસ (કેડર) રૂલ્સ, ૧૯૫૪ (જે હવે પછી "કેડર નિયમો" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) કહેવાય છે. કેડર નિયમોનો રુલ ૪ કેડરની સંખ્યા વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેનો અર્થ થાય છે:

"રુલ ૪. કેડરની સંખ્યા.: (૧) રુલ ૩ હેઠળ રચાયેલી દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણ આ સંબંધમાં રાજ્ય સરકારો સાથે પરામર્શ કરીને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કર્યા મુજબ રહેશે અને જ્યાં સુધી આવા વિનિયમો બનાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આ નિયમોની શરૂઆતના તરત જ પહેલાં અમલમાં હોય તે મુજબ રહેશે.

(૨) કેન્દ્ર સરકાર, દર ત્રણ વર્ષના અંતરાલમાં, સંબંધિત રાજ્ય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારો સાથે પરામર્શ કરીને આવી દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણની પુનઃતપાસ કરશે અને તેમાં તેને યોગ્ય જણાય તેવા ફેરફારો કરી શકશે:

પરંતુ આ સબ-રુલની કોઈ પણ બાબત કેન્દ્ર સરકારની અન્ય કોઈ પણ

સમયે કોઈ પણ કેડરની સંખ્યા અને બંધારણમાં ફેરફાર કરવાની સત્તાને અસર કરતી હોય તેમ માનવામાં આવશે નહીં:

પરંતુ વધુમાં કે સંબંધિત રાજ્ય સરકાર એક વષ થી વધુ ન હોય તેવા સમયગાળા માટે અને કેન્દ્ર સરકારની મંજૂરીથી બે વર્ષથી વધુ ન હોય તેવા વધુ સમયગાળા માટે, રાજ્ય અથવા સંયુક્ત કેડરમાં કેડરની જગ્યાઓ જેવી જ પ્રકૃતિની ફરજો અથવા જવાબદારીઓ ધરાવતી એક અથવા વધુ જગ્યાઓ ઉમેરી શકશે."

રુલ ૪ નો સબ-રુલ (૨), ઉપર મુજબ કેન્દ્ર સરકાર માટે દર ત્રણ વર્ષના અંતરાલમાં દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણનું પુનઃનિર્ધારણ કરવું ફરજિયાત બનાવે છે. સદર સબ-રુલ (૨) માં સમાવિષ્ટ ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ હોવા છતાં, સદર સબ-રુલનો પરંતુક કેન્દ્ર સરકારને અન્ય કોઈ પણ સમયે કોઈ પણ કેડરની સંખ્યા અને બંધારણમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા આપે છે. ઉપરોક્ત કેડર નિયમો, વધુ ખાસ કરીને તેનો સબ-રુલ (૨) તારીખ ૧૦ માર્ચ, ૧૯૯૫ ના રોજ સુધારવામાં આવ્યો હતો અને આવા સુધારા દ્વારા, 'દર ત્રણ વર્ષના અંતરાલમાં' શબ્દપ્રયોગના સ્થાને, 'સામાન્ય રીતે દર પાંચ વર્ષના અંતરાલમાં' શબ્દપ્રયોગ બદલવામાં આવ્યો હતો. જો કે, હાલના કેસમાં આપણે સુધારા પહેલાની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધ ધરાવીએ છીએ. પ્રમોશન વિનિયમ હેઠળ, જ્યારે પસંદગી યાદીઓ તૈયાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે યાદીઓ તૈયાર કરવાની

તારીખથી શરૂ થતા ૧૨ મહિનાના સમયગાળા દરમિયાન અપેક્ષિત વાસ્તવિક જગ્યાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. કેડર નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત કેડર સ્ટ્રેન્થ એ બાબતમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે કે યાદીમાં સમાવિષ્ટ સ્ટેટ પોલીસ સર્વિસના સભ્યોની સંખ્યા, પ્રમોશન વિનિયમના રેગ્યુલેશન ૫ હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ, ૧૨ મહિનાના સમયગાળા દરમિયાન અપેક્ષિત વાસ્તવિક જગ્યાઓની સંખ્યાના બમણા કરતાં વધુ રહેશે નહીં. યાદી તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયા ઉપરોક્ત પ્રમોશન વિનિયમમાં સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવી છે. આ વૈધાનિક જોગવાઈઓ હોવાને કારણે, વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે કેડરના નિર્ધારણના સંબંધમાં પોતાની ફરજ બજાવવાની બાબતમાં યોગ્ય સત્તાધિકારી તરફથી થયેલું ઉદ્દેખિત ઉદ્વેગન, કર્મચારીને કોર્ટમાંથી મેન્ડમસ મેળવવા માટે હકદાર બનાવે છે કે જે યોગ્ય સત્તાધિકારીને કાયદા અનુસાર તેમની ફરજ બજાવવા માટે જરૂરી બનાવે અને પરિણામે આ અપીલકર્તાઓના કેસનું પુનઃનિર્ધારણ તે જગ્યાઓ માટે કરે જે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા જ ઉપલબ્ધ હોવાનું જણાયું હતું. આ અપીલોના રેકૉર્ડ પરથી બહાર આવે છે કે સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, મદ્રાસ બેન્ચે બે અરજીઓ ઓ.એ. અંક ૧૦૮૨/૮૧ અને ઓ.એ. અંક ૧૧૨૫/૮૧ નો નિકાલ કર્યો હતો, અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે કેડર નિયમોના રુલ ૪(૨) હેઠળ જરૂરી ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા માર્ચ, ૧૯૭૮ માં કરવામાં આવી હતી અને આગામી સમીક્ષા માર્ચ, ૧૯૮૨ માં બાકી હતી પરંતુ વાસ્તવમાં કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા વર્ષ ૧૯૮૪ માં કરવામાં આવી હતી અને આવી સમીક્ષા

દ્વારા, તમિલનાડુ રાજ્યમાં પ્રમોશન ક્વોટામાં સાત વધુ જગ્યાઓ ઉમેરવામાં આવી હતી. ટ્રિબ્યુનલે, તેથી, યોગ્ય સત્તાધિકારીને વર્ષ ૧૯૮૪ ની પસંદગી યાદીમાં તેમના નામોનો સમાવેશ કરવા માટે વધેલી કેડર સ્ટ્રેન્થના આધારે સદર કેડરના અધિકારીઓના પ્રમોશનના કેસ પર પુનઃવિચારણા કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલના ઉપરોક્ત ચુકાદા વિરુદ્ધ, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાએ સદર કોર્ટનો આશરો લીધો હતો, જે જો કે પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી તારીખ ૧૩.૧૧.૧૯૯૭ ના હુકમ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને જો કે, કોઈ કારણો દર્શાવવામાં આવ્યા ન હતા, પરંતુ સદર હુકમ ટ્રિબ્યુનલના નિષ્કર્ષને બહાલી આપતો ગુણદોષ પરનો નિર્ણય જણાય છે.

અપીલકર્તાઓ તરફે વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી પી.પી. રાવ અને રિટ અરજદારો તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી પી.એન. મિશ્રા દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે આગામી ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા વર્ષ ૧૯૮૭ માં બાકી હતી પરંતુ આ ક્વાયત વર્ષ ૧૯૮૯ માં અધિસૂચના દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી અને અંતે, વર્ષ ૧૯૯૧ માં કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી જેમાં એવું તારણ મળ્યું હતું કે કેડર સ્ટ્રેન્થમાં વધારો થયો છે. કેડર સ્ટ્રેન્થમાં આવા વધારાને ધ્યાનમાં લેતા, અપીલકર્તાઓને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસના હોદ્દા પર અગાઉના સમયથી પ્રમોશન મળવાની તકો ઝડપી બની હતી અને તેથી, તેઓ યોગ્ય નિર્દેશો માટે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ગયા હતા. ટ્રિબ્યુનલે, જો કે,

આર.આર.એસ. ચૌહાણ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૧૦૯ ના કેસમાં સદર કોર્ટના ચુકાદાને અનુસરીને, અને હકીકતલક્ષી સ્થિતિના વિશ્લેષણ પર, એવો અભીપ્રાય બાંધીને કે કોઈ પ્રતિકૂળ અસર થઈ નથી, કોઈ પણ મેન્ડમસ જારી કરવાનો ઇનકાર કર્યો અને તેથી હાલની અપીલો. એવું કહી શકાય કે સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, મદ્રાસના નિર્ણયને માત્ર ખાસ રજા અરજી દાખલ કરીને સદર કોર્ટમાં પડકારવામાં આવ્યો ન હતો, જે અગાઉ જણાવ્યા મુજબ ફગાવી દેવામાં આવી હતી, પરંતુ સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, એર્નાકુલમ બેન્ચ, કટક બેન્ચ અને ગુવાહાટી બેન્ચે પણ સમાન નિર્ણયો લીધા હતા, જેને પડકારવામાં ન આવતા તે અંતિમતા પર પહોંચ્યા હતા. પરિણામ એ છે કે સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલની ચાર અલગ-અલગ બેન્ચોએ કેન્દ્ર સરકાર તેમજ સંબંધિત રાજ્ય સરકારોને ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા હાથ ધરવા અને પોલીસ સર્વિસ અધિકારીઓની સદર કેડરના પ્રમોશનના કેસ પર પુનઃવિચારણા કરવા નિર્દેશો જારી કર્યા છે અને આવા નિર્ણયોનો કોઈ પણ વિરોધ વિના અમલ કરવામાં આવ્યો છે.

અપીલકર્તાઓ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી રાવ અને શ્રી મિશ્રાએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે જ્યારે વૈધાનિક નિયમો અને વિનિયમો નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષાની બાબતમાં કંઈક કરવાની

જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે કાયદો આવા સત્તાધિકારીઓ પર સંબંધિત જોગવાઈઓનો અમલ કરવા અને કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા કરવા દબાણ કરે છે અને કેડર સ્ટ્રેન્થની સમીક્ષા કરવામાં તેમના તરફથી થયેલી નિષ્ફળતા, અપીલકર્તાઓને બદલાયેલી કેડર સ્ટ્રેન્થના આધારે અપીલકર્તાઓના કેસ પર વિચારણા કરવાની બાબતમાં યોગ્ય નિર્ણયો અને નિર્દેશો માટે કોર્ટમાંથી મેન્ડમસ મેળવવા માટે હકદાર બનાવે છે. શ્રી રાવે એવું પણ રજૂ કર્યું હતું કે રુલ ૪(૨) માં વપરાયેલી ભાષા શંકા માટે કોઈ અવકાશ છોડતી નથી કે કેન્દ્ર સરકાર માટે દર ત્રણ વર્ષે કેડર સમીક્ષા કરવી અનિવાર્ય હતું, જે વર્ષ ૧૯૯૫ સુધી અમલમાં હતું અને સદર શબ્દોના સ્થાને સદર શબ્દપ્રયોગ બદલવાથી સત્તાધિકારીને ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષાનો પ્રશ્ન હાથ પર ન લેવાની અમર્યાદિત સત્તા મળશે નહીં અને આવા વલણને કોઈ પણ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકારી શકાય નહીં. શ્રી રાવના જણાવ્યા મુજબ, 'સામાન્ય રીતે' શબ્દપ્રયોગનો અર્થ પણ વાજબી સમયગાળાની અંદર થશે અને હાલના કેસમાં, વાસ્તવમાં યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી એવી કોઈ સ્પષ્ટતા આવી નથી કે વર્ષ ૧૯૮૭ માં નિયત સમયે ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા શા માટે હાથ ધરી શકાઈ ન હતી.

સામાવાળાઓ-સીધા ભરતી થયેલાઓ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ ડૉ. રાજીવ ધવન, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ શ્રી મુકુલ રોહતગી અને તમિલનાડુ રાજ્ય તરફે હાજર રહેલા શ્રી એ. મરિયારપુથમ, શ્રીમતી અરુણા માથુર અને શ્રી

અનુરાગ માથુર દ્વારા બીજી તરફ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કેડર નિયમોની સુસંગત જોગવાઈઓ અનુસાર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા મેળવવા માટે મેન્ડમસ માંગતી કોઈ ચોક્કસ અરજ ન હતી અને તે સ્થિતિ હોવાને કારણે, અપીલકર્તાઓને આટલા વર્ષો પછી આ બાબત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં, જે સ્થાપિત પ્રશ્નોને અસ્તવ્યસ્ત કરવાની અસર કરશે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ પસંદગી યાદી બદલવાના તેમના પ્રયાસમાં નિષ્ફળ જતાં, હવે એક છળકપટ (સબટરફ્યુજ) દ્વારા આગળ આવ્યા છે અને કોર્ટના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો તે હેતુ માટે ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહીં. શ્રી રોહતગી, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલે, જો કે અમારી સમક્ષ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે યોગ્ય સત્તાધિકારીએ કેડર નિયમોમાં નિર્ધારિત સમયની અંદર કેડર સ્ટ્રેન્થ નક્કી કરવા માટે ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા કરવી જોઈતી હતી, પરંતુ અપીલકર્તાઓના કેસની પુનઃવિચારણા માટે આવો કોઈ નિર્દેશ જારી કરવા સામે ભારપૂર્વક વાંધો ઉઠાવ્યો હતો, વધુ તો ત્યારે જ્યારે અપીલકર્તાઓ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ખંતપૂર્વક ગયા નથી. વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલના જણાવ્યા મુજબ ટ્રિબ્યુનલે પ્રતિકૂળ અસરના પ્રશ્ન પર યોગ્ય રીતે વિચાર કર્યો છે અને માંગેલી રાહતનો ઇનકાર કર્યો છે. વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલે એવી પણ વિનંતી કરી હતી કે કેડર સ્ટ્રેન્થના આધારે વર્ષ ૧૯૮૭ માં જે પરિસ્થિતિ ઉપલબ્ધ કરાવવી જોઈતી હતી, તેને પુનઃવિચારણા માટેના નિર્દેશ દ્વારા પાછી લાવી શકાય નહીં અને તે બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, ન તો સામ્યતા

(ઇકિવટી) આવા નિર્દેશની માંગ કરે છે કે ન તો આ કોર્ટ માટે સ્થાપિત સર્વિસ સ્થિતિને અસ્તવ્યસ્ત કરવી યોગ્ય રહેશે. પરંતુ અમારી પૃચ્છા પર કે, સમાન પરિસ્થિતિઓમાં અલગ-અલગ ટ્રિબ્યુનલોના હુકમોનો કોઈ પણ વિરોધ વિના કેવી રીતે અમલ કરી શકાયો, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ કોઈ જવાબ આપવાની સ્થિતિમાં નહોતા. ઉપલબ્ધ રેકૉર્ડ પરથી એવું પણ બહાર આવે છે કે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાએ ક્યાંય એવું પણ દર્શાવ્યું નથી કે જો આ કોર્ટ દ્વારા ઉપલબ્ધ હોવાનું જણાયું હોય તેવી વધારાની જગ્યાઓના આધારે આઈ.પી.એસ. કેડરમાં પ્રમોશનના કેસની પુનઃવિચારણા માટે નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તો તે કેવી રીતે બિન-કાર્યક્ષમ (અનવર્કેબલ) બનશે. તેથી, જો અપીલકર્તાઓ અન્યથા તેના માટે હકદાર હોય, તો વહીવટી અરાજકતાની આશંકાના આધારે આ કોર્ટ માટે અપીલકર્તાઓને રાહત નકારવી યોગ્ય રહેશે નહીં. તે સાચું છે કે વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલતો વહીવટી અરાજકતા અથવા સ્થાપિત સ્થિતિને અસ્તવ્યસ્ત કરવાના પ્રશ્નની તપાસ કરે છે, પરંતુ રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, કોર્ટ માત્ર વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલની મૌખિક રજૂઆત પર, તેના સમર્થનમાં કોઈ સામગ્રી વિના, વહીવટી અરાજકતા અથવા સ્થાપિત સ્થિતિને અસ્તવ્યસ્ત કરવાની આશંકા સ્વીકારવામાં ન્યાયી ઠરશે નહીં. કેસના રેકૉર્ડની તપાસ કરતાં, અમને કેડર સ્ટ્રેન્થના ફેરફારના આધારે પ્રમોશનના કેસની પુનઃવિચારણા માટે કોઈ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તો કથિત વહીવટી અરાજકતા થવાની સંભાવના દર્શાવતી કોઈ અંશમાત્ર સામગ્રી

મળતી નથી અને તેથી, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલની સદર રજૂઆતને ફગાવી દેવામાં અમને કોઈ ખચકાટ નથી.

પ્રશ્ન, તેથી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે કે વર્ષ ૧૯૯૫ માં તેના સુધારા પહેલાં કેડર નિયમોના રુલ ૪(૨) ની શું અસર છે અને જો સદર નિયમના પાલનની બાબતમાં કોઈ ઉલ્લંઘન થયું હોય, તો યોગ્ય સત્તાધિકારીને શું નિર્દેશ આપી શકાય? કેડર નિયમો પ્રકૃતિમાં વૈધાનિક છે, જે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસીસ એક્ટ, ૧૯૫૧ ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. રુલ ૪ ના સબ-રુલ (૨) ની ભાષા, તેના સુધારા પહેલાં જેવી હતી, તે પ્રકૃતિમાં અનિવાર્ય છે અને આમ તે જરૂરી બનાવે છે કે કેન્દ્ર સરકારે સંબંધિત રાજ્ય સરકાર સાથે પરામર્શ કરીને દરેક કેડરની સંખ્યા અને બંધારણની પુનઃતપાસ કરવી પડશે અને તેમાં તેને યોગ્ય જણાય તેવા ફેરફારો કરવા પડશે. તે સાચું છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કર્મચારીને કોર્ટ પાસે કોઈ મેન્ડમસ જારી કરાવવાની માંગ કરવાનો નિહિત અધિકાર આપતું નથી. પરંતુ તે નકારી શકાય નહીં કે જો જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન થયું હોય અને કેન્દ્ર સરકાર તરફથી એવી સંજોગો દર્શાવતી કોઈ સ્પષ્ટતા ન આવી હોય કે જેના હેઠળ આ કવાયત હાથ ધરી શકાઈ ન હોત, તો નારાજ પક્ષકાર કોર્ટનો આશરો લઈ શકે છે અને કોર્ટ બદલામાં કેસના સંજોગોને આધારે યોગ્ય નિર્દેશો જારી કરવા માટે પોતાના અધિકારક્ષેત્રની અંદર

રહેશે. જ્યારે કેન્દ્ર સરકારને કેડર સ્ટ્રેન્થની તપાસ કરવા માટે ચોક્કસ સત્તા આપવામાં આવી છે, ત્યારે અનિવાર્યપણે તે કાયદાની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવાની ફરજ સાથે જોડાયેલી છે અને તે બાબતમાં કોઈ પણ ઉદ્વેગનને એવા હાઈપોથેસીસ પર ઓછું કરી શકાય નહીં કે કોઈ કર્મચારીનો કોઈ નિહિત અધિકાર જોખમમાં મૂકાઈ રહ્યો નથી. વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ એ હકીકતને નકારવાની સ્થિતિમાં નથી કે જો વર્ષ ૧૯૯૧ માં વાસ્તવમાં વધેલી કેડર સ્ટ્રેન્થને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, તો પ્રમોશનના પ્રશ્ન પરના નિર્ધારણની બાબતમાં, ભૂતપૂર્વ સ્ટેટ કેડરના કર્મચારીઓને કેટલોક વધારાનો લાભ મળી શકે છે, જેમના પર ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન માટે વિચારણા કરવામાં આવી છે. તે સિવાય જ્યારે નિયમો અને વિનિયમો ચોક્કસ સમયગાળામાં અમુક વસ્તુઓ કરવાની જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે સામાન્ય રીતે તેનું પાલન કરવું જોઈએ અને જો કોઈ નિષ્ફળતા થઈ હોય, તો કોર્ટે તે ફરજના પાલન માટે દબાણ કરવું જોઈએ. સૈયદ ખાલિદ રિઝવી અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૩] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૫૭૫ ના કેસમાં, સદર કોર્ટની ત્રણ જજોની બેન્ચે આઈ.પી.એસ. (રેગ્યુલેશન ઓફ સિનિયોરિટી) રૂલ્સ, ૧૯૯૪ અને રિક્રુટમેન્ટ નિયમો, કેડર નિયમો અને એપોઈન્ટમેન્ટ બાય પ્રોમોશન વિનિયમની અન્ય જોગવાઈઓની તપાસ કરી હતી અને એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"કેડર નિયમોના રુલ ૯ સાથે વાંચતા પ્રમોશન વિનિયમોના રેગ્યુલેશન ૮

હેઠળ રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવેલી છૂટછાટ અને સ્વતંત્રતા માત્ર વહીવટી જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે છે પરંતુ તે નિયમોની કામગીરીને વિકૃત કરવાનું સંવર્ધન કેન્દ્ર બની ગયું છે જેને સખત રીતે ટાળવું અને તેનાથી દૂર રહેવું જોઈએ."

કોર્ટે ઉપરોક્ત કેસમાં એ પ્રશ્નની તપાસ કરી હતી કે શું પસંદગી યાદી તૈયાર કરવામાં નિષ્ફળતા એવો નિષ્કર્ષ આપશે કે નિયમો પડી ભાંગ્યા છે અને રાજ્ય સરકારની સ્થાનિક વ્યવસ્થાને નિયમિત નિમણૂકો તરીકે વૈધતા આપવામાં આવશે. પરિણામો પર ગંભીર વિચારણા કર્યા પછી, કોર્ટ માટે તેને સ્વીકારવું મુશ્કેલ બન્યું હતું. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકારે સ્ટેટ સર્વિસમાંથી ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસીસમાં પ્રમોશન દ્વારા ભરતી કરવામાં જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું જોઈએ અને જો શિથિલતાને વૈધતા આપવામાં આવે અને ગર્ભિત છૂટછાટ લંબાવવામાં આવે, તો તે માત્ર નિયમોની સુચારુ કામગીરીને જ ખોરવશે નહીં પરંતુ પ્રમોટ થયેલા અધિકારીઓ અને સીધા ભરતી થયેલાઓ વચ્ચેના નિર્ધારિત રેશિયોને પણ નષ્ટ કરશે. તે સંદર્ભમાં, કોર્ટે આખરે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પાલન કરવા માટે ચોક્કસ નિર્દેશો જારી કર્યા હતા, જેઓ જુદા જુદા વર્ષો માટેની કાલ્પનિક યાદીમાં સમાવિષ્ટ હતા તેવા પ્રમોટ થયેલા અધિકારીઓ પાસેથી વાંધા લીધા પછી. ઉપરોક્ત નિર્ણય, ચોક્કસપણે પસંદગી યાદીમાં કર્મચારીની ગોઠવણીના સંબંધમાં છે અને હાલના કેસને તેનો સીધો ઉપયોગ થતો નથી, પરંતુ વૈધાનિક સત્તાધિકારીની ફરજોના પાલન અંગે

કરાયેલા અવલોકનો સમાન રીતે હાલના કેસને લાગુ પડવા જોઈએ.

ટ્રિબ્યુનલનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો એ ધારણા પર આગળ વધે છે કે આર.આર.એસ. ચૌહાણ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૧] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૧૦૯ ના કેસમાં સદર કોર્ટનો નિર્ણય, જે ઇન્ડિયન ફોરેસ્ટ સર્વિસના અધિકારીના સંબંધમાં નિર્ણય હતો, તે આ ક્ષેત્રને નિયંત્રિત કરે છે. તે કેસમાં, કોર્ટ એ પ્રશ્નની તપાસ કરી રહી હતી કે શું કોઈ અધિકારી જો વરિષ્ઠ હોદ્દા પર સતત કાર્યકારી (ઓફિશિયેટિંગ) તરીકે કામ કરતો હોય, તો તે સદર કાર્યકારી હોદ્દાના લાભ મેળવી શકે છે એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે ત્યાર પછીની પસંદગી યાદીમાં, તે અધિકારીઓના નામોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણય આપણને હાલના કેસમાં કોઈ મદદ કરતો નથી જ્યાં વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે, જ્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી કાયદા હેઠળ સોંપાયેલી પોતાની ફરજ બજાવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યારે શું કોર્ટ સદર સત્તાધિકારી પર આવા પાલન માટે દબાણ કરી શકે છે અને જો એમ હોય તો, દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોના આધારે રાહત આપવાની રીત કઈ હશે. એસ.એ.લ. કૌલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા, મિનિસ્ટ્રી ઓફ ઇન્ફોર્મેશન એન્ડ પ્રોડક્ટિવિટી, નવી દિલ્હી અને અન્ય, [૧૯૮૯] સપ્લિ. ૧ એસ.સી.સી. ૧૪૭ ના કેસમાં, જેના પર ડૉ. ધવને ભરોસો મૂક્યો હતો, કોર્ટ હોદ્દાઓના અપ-ગ્રેડેશન અને સતત સેવાની લંબાઈના આધારે તે હોદ્દાઓ પર

સિનિયોરિટી અને પ્રમોશનના પ્રશ્ન પર વિચાર કરી રહી હતી. કોર્ટે વાસ્તવમાં અવલોકન કર્યું હતું કે નિયમોની અનુસૂચિમાં સુધારો કરવામાં વિલંબ માટે સરકાર તરફથી થયેલી ચૂક માટે કર્મચારીઓએ ભોગવવું પડવું જોઈએ નહીં. અમે સમજી શકતા નથી કે, સંકળાયેલા પ્રશ્ન પર યોગ્ય નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આ નિર્ણય આપણને કેવી રીતે મદદરૂપ થશે. ડૉ. ધવને, સદર કોર્ટના આર.એસ. મિત્તલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૦ ના નિર્ણય પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો હતો, જેના હેઠળ સદર કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હોવા છતાં કે કેન્દ્ર સરકારનો અભિગમ સંપૂર્ણપણે ગેરવાજબી હતો, તેમ છતાં કેસની વિશિષ્ટ હકીકતોમાં અરજદારને રાહત આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. પરંતુ હાલની અપીલોમાં જે રાહત માંગવામાં આવી છે, તે કેન્દ્ર સરકારને તેમની કેડર સ્ટ્રેન્થના પોતાના નિર્ધારણના આધારે ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશનના પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવા માટેનો નિર્દેશ છે, જે તેઓએ વર્ષ ૧૯૯૧ માં કર્યું હતું, જો કે તે વર્ષ ૧૯૮૭ માં થવું જોઈતું હતું. મિત્તલના કેસમાં દર્શાવેલા સામાન્ય સિદ્ધાંતોનો કોઈ ઉપયોગ થશે નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે કેન્દ્ર સરકાર આવા નિર્દેશની અસર દર્શાવવાની બાબતમાં તદ્દન મૌન છે. સદર કોર્ટનો ટી.એન. એડમિનિસ્ટ્રેટિવ સર્વિસ ઓફિસર્સ એસોસિએશન અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી. ૭૨૮ નો નિર્ણય પણ અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યો હતો, તે દલીલના સમર્થનમાં કે સમીક્ષા હાથ ધરવામાં માત્ર વિલંબ એ કર્મચારીને કોર્ટમાંથી મેન્ડમસની રિટ મેળવવા

માટે આપમેળે હકદાર બનાવશે નહીં. પરંતુ તે કેસમાં, કોર્ટ આઈ.એ.એસ. કેડર નિયમોના રુલ ૪ ના ઉદ્ધંધન પર વિચાર કરી રહી હતી અને નિઃશંકપણે, આવી સમીક્ષા હાથ ધરવામાં વિલંબ થયો હતો અને પરિણામે પસંદગી યાદી તૈયાર કરવામાં વિલંબ થયો હતો પરંતુ તે વિલંબ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પૂરતા પ્રમાણમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાયું હતું અને તેથી, કોર્ટે કહ્યું કે ભૂતકાળની અસરથી પ્રમોટ થયેલાઓની સિનિયોરિટી નક્કી કરવાનો પ્રશ્ન મંજૂર કરી શકાય નહીં. હાલના કેસમાં, ત્રણ વર્ષના નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા ન કરવા માટે કોઈ સ્પષ્ટતાની ગેરહાજરીમાં, ઉપરોક્ત નિર્ણયનો કોઈ ઉપયોગ થશે નહીં. સદર કોર્ટનો રમેશ ચંદ શર્મા વિરુદ્ધ ઉધમ સિંહ કમલ અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૮ એસ.સી.સી. ૩૦૪ નો નિર્ણય પણ તે દલીલના સમર્થનમાં સેવામાં લાવવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાઓ કલમ ૧૯ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી મર્યાદાની બહાર ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ગયા હતા અને તેથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩ ૬ હેઠળ સદર કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર નથી, ભલે સત્તાધિકારી પર ત્રિવાર્ષિક સમીક્ષા કરવાની વૈધાનિક ફરજ હોવા છતાં તેનું ઉદ્ધંધન થયું હોય. અમે આ રજૂઆત સ્વીકારવા માટે પ્રેરાયા નથી કારણ કે જે ક્ષણે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ વર્ષ ૧૯૯૧ માં કેડર સ્ટ્રેન્થનું પુનઃનિર્ધારણ કર્યું, તે જ ક્ષણે અપીલકર્તાઓ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ગયા હતા, અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે અપીલકર્તાઓ તરફથી એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લેવામાં વિલંબ (લેચીસ) થયો હતો. એક અન્ય નિર્ણય, જે આ તબક્કે નોંધી

શકાય તે દેવેન્દ્ર નારાયણ સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૧૧ એસ.સી.સી. ૩૪૨ નો કેસ છે, જેમાં અમારામાંથી એક, પટનાયક, જે. પક્ષકાર હતા. તે કેસમાં, યોગ્ય સત્તાધિકારીએ ચોક્કસ વર્ષ માટે પસંદગી યાદી તૈયાર ન કરીને ભૂલ કરી હતી અને સદર કોર્ટના નિર્દેશને અનુસરીને કર્મચારીના નામનો સમાવેશ પછીના વર્ષની પસંદગી યાદીમાં કરવામાં આવ્યો હતો અને આખરે સદર કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે પ્રશ્નમાં રહેલી પસંદગી યાદી સંબંધિત વર્ષની હોવાનું માનવું જોઈએ, જેમાં યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલના કારણે નામનો સમાવેશ કરી શકાયો ન હતો. આ દર્શાવે છે કે કોર્ટ કાયદા હેઠળ સત્તાધિકારી પરની ફરજના પાલનનો તદ્દન ઝીણવટપૂર્વક આગ્રહ રાખતી રહી છે અને સ્વીકૃત સ્થિતિ પર કે કેડર સ્ટ્રેન્થ નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા વર્ષ ૧૯૮૯ માં શરૂ કરવામાં આવી હતી અને તેને વર્ષ ૧૯૯૧ માં આખરી ઓપ આપવામાં આવ્યો હતો, એવું કોઈ વાજબી કારણ નથી કે શા માટે સામાવાળાઓને બદલાયેલી કેડર સ્ટ્રેન્થના આધારે પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવા નિર્દેશ આપવામાં ન આવે, જાણે કે તે વર્ષ ૧૯૮૯ માં બદલાઈ હોય જ્યારે કેડર સ્ટ્રેન્થ નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવી હતી. અમે, તદનુસાર ટ્રિબ્યુનલના વાદગ્રસ્ત હુકમો બાજુ પર રાખીએ છીએ અને કેન્દ્ર સરકાર તેમજ રાજ્ય સરકારને કેડરની પુનઃનિર્ધારિત સંખ્યાના આધારે સ્ટેટ કેડરના અધિકારીઓને ઇન્ડિયન પોલીસ સર્વિસમાં પ્રમોશન આપવાના પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવા નિર્દેશ આપીએ છીએ, તેને વર્ષ ૧૯૮૯ માં હોવાનું માનીને

અને જો આવી પુનઃવિચારણા પર અપીલકર્તાઓમાંથી કોઈને કેડરમાં તેમને ઉપલબ્ધ ક્વોટાના આધારે આઈ.પી.એસ. માં પ્રમોશન માટે રાહત મળવાપાત્ર હોય, તો તે તેમને આપવામાં આવી શકે છે. આ ક્વાયટ આ હુકમ મળ્યાની તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર કરવામાં આવી શકે છે. આ અપીલો અને રિટ અરજીનો તદ્દનુસાર નિકાલ કરવામાં આવે છે.

અપીલો અને અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

બી.એસ.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.